તાપી જિલ્લાના ચૌધરી સમાજના લોકગીતો અને લોકકથાઓનું

સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક અધ્યયન

Literary and Cultural Studies of Chaudhari Society's Folk - songs and Folk - tales of Tapi District

A

Thesis Submitted to

The Maharaja Sayajirao University of Baroda

Vadodara.

सत्यं शिवं सुन्दरम्

For the award of Degree of

Doctor of philosophy

In Gujarati

ગુજરાતી વિષયમાં પીએચ.ડી.ની પદવી માટે રજૂ કરેલ શોધનિબંધ

Presented By

Satish V. Chaudhari

Guided By

Prof. Pundlik C. pawar

Department of Gujarati,

Faculty of Arts,

The Maharaja Sayajirao University of Baroda

Vadodara – 390 002

May - 2019

શોધનિબંધનો સાર

(SUMMARY)

મારા શોધનિબંધનો વિષય છે તાપી જિલ્લાના ચૌધરી સમાજના લોકગીતો અને લોકકથાઓનું સાહિત્યિક અને અને સાંસ્કૃતિક અધ્યયન .પ્રસ્તુત શોધનિબંધને સુનિયોજિત અને સચોટ બનાવવા તથા તેના દરેક પાસાંને યોગ્ય ન્યાય મળી રહે એ હેતુથી કુલ ૭ (સાત) પ્રકરણો તથા ૧ (એક) પરિશિષ્ટોમાં વિભાજિત કરેલ છે.આ શોધનિબંધનો પ્રકરણવાર અનુક્રમ નીચે મુજબ છે.

પ્રકરણ : ૧ તાપી જિલ્લાનો સામાજિક ,સાંસ્કૃતિક, ભૌગોલિક અને ઐતિહાસિક પરિચય

૧.૧ તાપી જિલ્લાનો સામાન્ય પરિચય

૧.૨ તાપી જિલ્લાની પૌરાણિક સંસ્કૃતિ

૧.૩ જિલ્લાનો ઇતિહાસ અને જોવાલાયક સ્થળો

૧.૪ તાપી જિલ્લામાં વસવાટ કરતી પ્રમુખ આદિજાતિઓ

૧.૫ આદિજાતિના વિકાસાર્થે કામ કરતી સંસ્થાઓ

૧.૬ તાપી જિલ્લાના જાણીતા સાહિત્યકારો અને સમાજસુધારકો

પ્રકરણ : ૨. ચૌધરી સમાજનો ઐતિહાસિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક પરિચય

૨.૧ પ્રસ્તાવના

૨.૨ ચૌધરી જાતિનો ઉદ્‌ભવ

૨.૩ ચૌધરીઓની પેટાજ્ઞાતિઓ

૨.૪ જ્ઞાતિભેદનું પ્રમાણ

૨.૫ ચૌધરીઓનો વસવાટ

૨.૬ પહેરવેશ

૨.૭ નિવાસ સ્થાન

૨.૮ ખાનપાન

૨.૯ વ્યવસાય

૨.૧૦ સમાજવ્યવસ્થા

૨.૧૧ ધર્મ

૨.૧૨ જીવનચક્ર

૨.૧૩ તહેવારો

૨.૧૪ નાચણું

૨.૧૫ વાદ્યો

૨.૧૬ ચૌધરી બોલી

પ્રકરણ : ૩.લોકગીતનું સ્વરૂપ તેમજ સંપાદિત અને પસંદ કરેલા લોકગીત

૩.૧ લોકગીતઃ સ્વરૂપ અને વિભાવના

૩.૨ ચૌધરી લોકગીતો

૩.૨.૧ સગાઈ વિધિ

૩.૨.૨ સગાઈ ગીતો

૩.૨.૩ લગ્નવિધિ

૩.૨.૪ લગ્નગીતો

૩.૨.૫ જન્મવિધિ અને બાળ સંસ્કાર

૩.૨.૬ હાલરડાં

૩.૨.૭ હરખી ગીતો

૩.૨.૮ હોળી ગીતો

૩.૨.૯ પ્રકૃતિ ગીતો

૩.૨.૧૦ શ્રમગીતો

૩.૨.૧૧ કીરકીયા

પ્રકરણ : ૪ સંપાદિત લોકગીતોનું સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્યાંકન

૪.૧ ચૌધરી ગીતોમાં લોકભોગ્ય અલંકારોનું નિરૂપણ

૪.૨ વિવિધ રસોનું નિરૂપણ

૪.૩ ગીતોમાં પ્રયોજાયેલા પ્રતીક અને કલ્પન

૪.૪ ગીતોમાં પ્રગટ થતી ચૌધરી સમાજની જીવનશૈલી અને લોકમાનસ

પ્રકરણ : ૫ લોકકથાઓનું સ્વરૂપ અને સંપાદિત લોકકથાઓ

૫.૧ લોકકથાનું સાહિત્યસ્વરૂપ

૫.૨ સંપાદિત લોકકથાઓ (મૂળરૂપે)

૫.૩ સંપાદિત લોકકથાઓનો ગુજરાતી અનુવાદ

પ્રકરણ : ૬ સંપાદિત લોકકથાઓનું સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્યાંકન

૬.૧ ચૌધરી લોકકથાઓમાં સમાવિષ્ટ સાહિત્યિક તત્ત્વો

૬.૨ લોકકથાઓમાં નિરૂપીત સાંસ્કૃતિક અને સામાજિક તત્ત્વો

પ્રકરણ : ૭ ઉપસંહાર

સંદર્ભસૂચિ

પ્રકરણ :- ૧ તાપી જિલ્લાનો સામાજિક,સાંસ્કૃતિક,ભૌગોલિક અને ઐતિહાસિક પરિચય

આ પ્રકરણમાં તાપી જિલ્લાનો ભૌગોલિક,ઐતિહાસિક તેમજ સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક પરિચય આપવામાં આવ્યો છે.જેમાં તાપી જિલ્લાના દર્શનીય સ્થળોનો ઐતિહાસિક કે અર્ધઐતિહાસિક તથા દંતકથા સહિતનો પરિચય આપવામાં આવ્યો છે.આ ઉપરાંત અહી વસવાટ કરતી ચૌધરી ઉપરાંત ગામીત, વસાવા, ભીલ,કોટવાળિયા અને કાથુડીયા વગેર જાતિઓની જાતિગત વિશેષતાની સામાન્ય માહિતી આપવામાં આવી છે.

પ્રકરણ : ૨ ચૌધરી સમાજનો ઐતિહાસિક,સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક પરિચય

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં ચૌધરી સમાજનો ઐતિહાસિક,સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક પરિચય આપ્યો છે.જેમાં તેમના ઉદ્ભવ અંગેની જુદી-જુદી માન્યતાઓથી લઈ તેમની સમાજવ્યવસ્થા,રહેઠાણ,વ્યવસાય,ધર્મ,તહેવારો,ખાનપાન,તેમનું નાચણું અને વાદ્યો તેમજ બોલીગત લાક્ષણિકતાઓને બતાવવામાં આવી છે.

પ્રકરણ : ૩ લોકગીતનું સ્વરૂપ તેમજ સંપાદિત અને પસંદ કરેલા લોકગીત

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં લોકગીતના સ્વરૂપ વિશે વિગતે સમજૂતી આપી;લોકસાહિત્યવિદોએ વર્ણવેલા લોકગીતના પ્રકારોને આધારે ચૌધરી સમાજમાં ગવાતા લોકગીતોનાં વિવિધ પ્રકારોનું સંપાદન કરેલ છે,જેમાં સગાઈગીતો, લગ્નગીતો, હાલરડાં, હરખીગીતો, હોળીગીતો, પ્રકૃતિગીતો, શ્રમગીતો તેમજ ડોવડા સાથેના નાચણામાં ગવાતા કીરકીયા વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.અહીં આ તમામ ગીતોને તેમાં રહેલું લોકમાનસ,તેમનું ભાવવિશ્વ તેમજ તેનાં સાંસ્કૃતિક અને સામાજિક સંદર્ભ સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

પ્રકરણઃ ૪ સંપાદિત લોકગીતોનું સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્યાંકન

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં લોકગીતોનું સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું છે.જેમાં,-

૧. ગીતોમાં પ્રયોજાયેલ લોકભોગ્ય અલંકારોની ચર્ચા કરી છે.

૨.ગીતોમાં નિરૂપાયેલ હાસ્યરસ,કરૂણરસ તેમજ અદ્દભૂત રસ વગેરેની ઉદાહરણ સહિત ચર્ચા કરી છે.

૩. ગીતોમાં પ્રયોજિત પ્રતીક અને કલ્પન વગેરેની સદ્રષ્ટાંત તપાસ કરી છે.

૪.ચૌધરી સમાજના રીતરિવાજો,પરંપરા, વિવિધ પ્રસંગો કે તહેવારોના આધારે તેમાં પ્રગટતા લોકમાનસની ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

પ્રકરણ : ૫ લોકકથાનું સ્વરૂપ અને સંપાદિત લોકકથાઓ

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં લોકકથાના સાહિત્યિક સ્વરૂપ વિશેની વિશદ ચર્ચા કરી તેના વિવિધ સ્વરૂપો અને પ્રકારો વિશેની માહિતી આપી,સંપાદિત કરેલી લોકકથાઓને ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરવામાં આવેલ છે.જેમાં,'પાનારાજ','કેખના ફૂલ' અને 'નાગ','હુમડી દેહ' વરસાદની વાર્તા' અને 'પોહનો ગોવાળ' જેવી અલૌકિક કથાઓ;'રાજકુમાર'જેવી વીરકથાઓ; 'ભગવાનની પરીક્ષા' તેમજ 'સાસુ અને વહુ', 'નાની વહુ' અને 'રાજા' નામે બોધકથાઓ; 'તેતર અને શિયાળ' નામની પ્રાણીકથા;

‘બૂચો’ અને ‘ઠગ’ જેવી ચતુરાઈ અને હાસ્યસભર કથાઓ તેમજ ‘ન્યાતું કરવાની વિધિ વખતે કહેવાતી કથા’ મૂકવામાં આવી છે.

પ્રકરણ : ૬ સંપાદિત લોકકથાઓનું સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્યાંકન

પ્રસ્તુત પ્રકરણની અંદર સંપાદિત લોકકથાઓમાં નિરૂપિત થયેલા સાહિત્યિક તત્ત્વો તેમજ સાંસ્કૃતિક તેમજ સામાજિક પરંપરાના સંદર્ભને રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રકરણ : ૭ ઉપસંહાર

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં લોકગીતો અને લોકકથાઓના અભ્યાસના આધારે મળેલા નિષ્કર્ષને રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.

સંદર્ભસૂચિ :

સંશોધનકાર્યને નક્કર સ્વરૂપ આપવા માટે ઉપયોગમાં લીધેલ સંદર્ભગ્રંથોની સૂચિ અત્રે રજૂ કરી છે.